

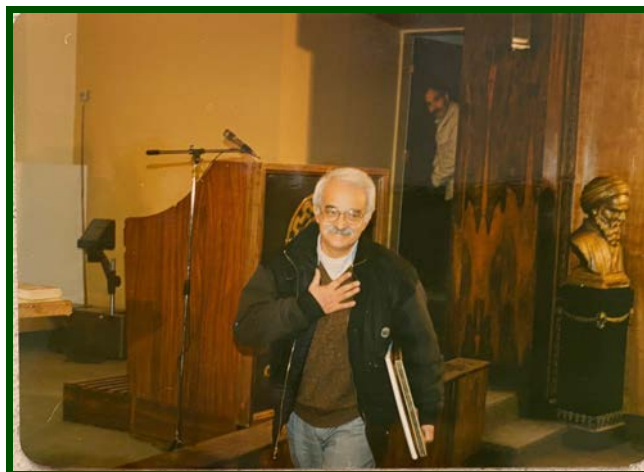
گزارش یک زندگی پرثمر: بهمن مهری کسی است که مثل هیچ کس نیست*

خدیجه ندایی اصل*

سخنران دوم، دکتر مهدی ضرغامی از رؤسای سابق دانشگاه صنعتی شریف و از اولین افرادی است که به مقام استادی در ایران رسیده‌اند. ایشان دکتر مهری را این‌گونه وصف می‌کنند: «دکتر مهری بیش از پنجاه سال از عمر خویش را وقف اشاعه ریاضی در کشور کرد. من به‌چنین خدمتگزاران ایران که تمامی هم خود را در تربیت جوانان کشور مصروف داشته‌اند، تعظیم می‌کنم. دکتر مهری، یکی از شریف‌ترین افرادی است که در زندگی خود افتخار همکاری با او را داشته‌ام. من در اوایل سال ۴۷، به استخدام دانشگاه صنعتی آریامهر درآمدم و در دانشکده ریاضی مشغول شدم.

دکتر مهری حداقل یک سال قبل از من استخدام شده بود. آشنایی من با ایشان از همان ابتدا آغاز شده و تبدیل به یک دوستی عمیق شد. فلسفه کار و تدریس ایشان این بود که می‌گفتند ما باید کاری کنیم که دانشجویان ما، از ما بهتر شوند. در تعلیم و تدریس نوآور بود. به‌خاطر دارم که در یکی از روزهای سال اول به دفترش رفتم، دسته بزرگی از مقالات تکثیرشده را به من نشان داد. او از دانشجویان خواسته بود در فصل‌های مختلف آنالیز ریاضی تحقیق کرده و مقاله تهیه کنند و سپس این مقاله‌ها را تکثیر کرده و در اختیار همه دانشجویان قرار داده بود.

همین ایجاد حس پژوهش و مطالعه منابع مختلف و نوشتن چکیده، موجب ایجاد انگیزه، خصوصاً برای دانشجویانی که سابقه آشنایی با این مفاهیم را نداشتند، می‌شد. او همان ابتدا، قبل از اینکه دکتر امین، آیین‌نامه استخدامی را برای کادر آموزشی تدوین کند که در آن چاپ مقاله یکی از شرایط ارتقا بود، علاقه وافر خود را به پژوهش، تهیه و چاپ مقاله نشان داده بود. در همان تابستان سال اول، دکتر مهری و من موفق به تهیه سه مقاله شدیم که در سال‌های ۷۰ و ۷۱ (میلادی) در نشریات انگلیسی و هندی چاپ شد. دکتر امین، بعدها به من گفت این مقالات را که اولین مقالات علمی به‌چاپ‌رسیده در مجلات خارجی بود به شاه نشان داده و مورد توجه ایشان قرار گرفته بود. علاقه ایشان به چاپ مقاله خیلی زیاد بود.

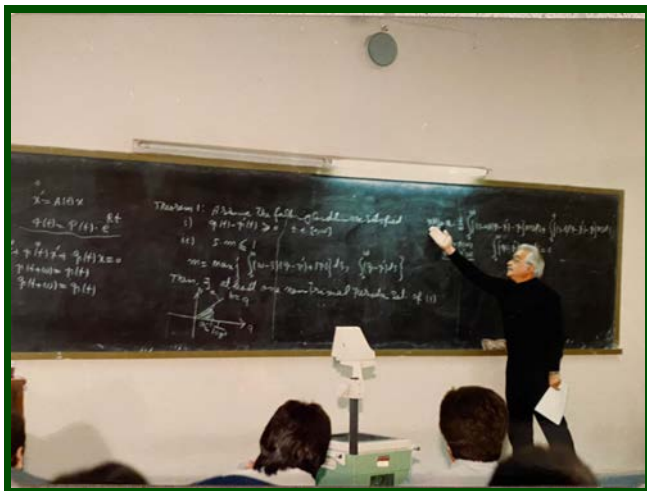
در زمستان سال ۱۴۰۰ به‌همت جمعی از همکاران و دانشجویان سابق دکتر بهمن مهری، نکوداشتی برای ایشان به‌صورت برخط برگزار شد. در این نوشتار، بخش‌هایی از مراسم این نکوداشت را به رشته تحریر درآورده‌ایم. خانم بهشته مستغنی و آقای شایان مشاطیان، دانش‌آموختگان دانشگاه صنعتی شریف، مدیریت جلسه را برعهده داشتند.^۱

اولین سخنران برنامه، دکتر فیروز پرتوی از بنیان‌گذاران و از اولین اعضای هیئت علمی دانشکده فیزیک دانشگاه آریامهر (صنعتی شریف فعلی) بودند. ایشان زندگی پرثمر دکتر مهری را با کلمات زیر توصیف کردند: «دکتر مهری یک معلم نمونه و عاشق تدریس است، هنر آموزش در رگ‌های او جاری و جزء طبیعت اوست. نمونه‌ای از ثمره کارش همین مهندسیین و فضایی هستند که در ایران و خارج می‌درخشند. به موازات تدریس، حجم و کیفیت کارهای تحقیقاتی و سایر فعالیت‌هایش هم واقعاً شگفت‌انگیز است. البته این اولین گردهمایی در بزرگداشت دکتر مهری نیست و قبلاً هم برگزار شده بود. او در سال ۱۳۸۱ چهره ماندگار ریاضیات ایران شناخته شد. نام‌گذاری تالاری به نام او در دانشکده علوم ریاضی دانشگاه صنعتی شریف، نمونه‌ای گویا و پایا از این قدردانی‌هاست.»

^۱ این نوشتار بخش‌هایی از گزارش کامل نکوداشت است که در یوتیوب بارگذاری شده است.

دکتر مهری درحالی که رئیس دانشکده بود، در مقطعی بنابه شرایطی مجبور شدند تدریس ۵ درس را به‌عهده بگیرند و این درحالی بود که در آن زمان چیزی به نام حق‌التدریس وجود نداشت که بگوییم شاید به‌دلیل دریافت این پاداش این حجم از تدریس را قبول کردند. دکتر مهری با داشتن سمت ریاست دانشکده، برای پیشبرد کارها، این حجم از تدریس را قبول کردند. دکتر مهری تنها کسی بود که در آن سال‌ها موفق شدند به‌خاطر فعالیت‌های زیادی که داشتند دو بار، دو پایه بگیرند.

سخنران چهارم، دکتر سعید سهراب‌پور بودند. ایشان استاد دانشکده مکانیک و در سه دوره، رئیس دانشگاه صنعتی شریف بودند. دکتر سهراب‌پور، استاد را این‌گونه توصیف می‌کنند: «دکتر بهمن مهری استاد بازنشسته دانشکده علوم ریاضی دانشگاه صنعتی شریف است و نزدیک به پنجاه سال در این دانشگاه تدریس کرده و بسیاری از استادان فعلی دانشگاه صنعتی شریف و دانشگاه‌های دیگر ایران و دنیا، شاگردان دکتر مهری بودند. زمینه تحقیقاتی ایشان معادلات دیفرانسیل عادی و پاره‌ای است. ایشان در مرکز تحصیلات تکمیلی زنجان، دانشگاه هامبورگ آلمان، دانشگاه پورتوریکو و دانشگاه نیویورک به تدریس پرداخته است. بین سال‌های ۴۰ تا ۴۵ در مؤسسه کامپیوتر کنترل دیتا در آمریکا به پژوهش مشغول بود. علاقه‌ای نیز به روانشناسی و علوم تربیتی نشان داده و مدرک فوق‌لیسانس این رشته را دانشسرای عالی تهران دریافت کرده است.

دکتر مهری در حال تدریس

دکتر سهراب‌پور می‌پرسند: به نظر شما چرا همه دکتر مهری را دوست دارند؟ به‌خاطر اینکه فردی است مهربان و دوست‌داشتنی. آشنایی من با دکتر مهری زمانی آغاز شد که مسئولیت دانشگاه صنعتی شریف به من واگذار شد. چون من از سال ۵۰ تا ۶۸ در دانشگاه شیراز بودم. از سال ۷۷ با ایشان و همسر مهربان‌شان که در مرکز

نتیجۀ پژوهش‌های وی در بیش از یکصد مقاله در مجلات ریاضی ممالک جهان به‌چاپ رسید. دکتر مهری علاوه بر خدماتش در اشاعۀ ریاضی در ایران و فرهنگ علمی ما، مردی است شریف، بی‌نهایت مهربان و صلح‌جو و برای من، دوستی عزیز.

دکتر مهری (ردیف جلو، از راست، نفر چهارم)، روبه‌روی ساختمان ابن‌سینا در دانشگاه صنعتی شریف

دکتر مهری یکی از چهره‌های ماندگار است. دقیقاً نمی‌دانم شرایط احراز یک چهره ماندگار چیست. آنچه می‌دانم این است که دکتر بهمن مهری به هر حسابی باشد، یکی از چهره‌های ماندگار آموزش عالی، خصوصاً در ریاضی کشور ماست. انشاءالله خداوند سلامتی کامل به این استاد عالی‌قدر، به این دوست و انسان عزیز اعطا فرماید و سایه او بر سر همسر، فرزندان عزیزش، دوستان، همکاران و شاگردان سابقش مستدام باشد»

سخنران سوم این جلسه، دکتر سیاوش شهشهانی از اساتید پیش‌کسوت دانشگاه صنعتی شریف و بنیان‌گذار اینترنت ایران بود. ایشان خاطره‌ای از دکتر مهری تعریف می‌کنند که مربوط به دوران دانش‌آموزی خود در دبیرستان اندیشه در حدود سال ۱۳۳۵ است. دکتر شهشهانی می‌گوید در آن سال، دبیر ریاضی‌شان بنا به دلایلی غائب شدند. یکی از دبیران‌شان به نام جمشید مهری (مرحوم) گفتند برادری دارند که دانشجوی ریاضی است و می‌تواند در تدریس این درس کمک کند. سپس بهمن مهری (آن موقع دکتر نبودند) برای مدت کوتاهی معلم‌مان شد. بنابراین دکتر مهری، حق معلمی بر گردن من دارد. پانزده سال بعد از آن، در سال ۱۹۷۱، من به استخدام دانشگاه ویسکانسین^۲ درآمدم و به این مناسبت میهمان رئیس دانشکده شدم. در این میهمانی، رئیس دانشکده گفت که چند سال پیش یک دانشجوی ایرانی به نام بهمن مهری داشتند. این به‌نوعی دومین برخورد من با دکتر مهری بود، هرچند ایشان در میهمانی حضور نداشتند. بعد از سه سال، من به استخدام دانشگاه آریامهر درآمدم، و دوباره میهمان رئیس دانشکده و این‌بار میهمان دکتر بهمن مهری شدم. یک سال پس از ورودم به دانشگاه آریامهر،

²Wisconsin

گیلان بودند. ایشان دکتر مهری را این‌گونه توصیف می‌کند: بزرگترین خصوصیت این بود که همیشه مفاهیم سخت ریاضی را برای دانشجویان تفهیم می‌کرد. خصوصیت جالب بعدی ایشان تصحیح اوراق در حضور دانشجویان بود که انجام این کار برای کلاس‌های ۳۰۰ نفری چالشی واقعاً بزرگ بود.

تقدیر از آقای سعید قهرمانی به دلیل کسب مقام اول در مسابقات ریاضی کشور. نفر سمت چپ دکتر سیدحسین نصر (نایب‌التولیه دانشگاه) و نفر وسط، دکتر مهری (رئیس دانشکده علوم ریاضی)

سخنرانی بعدی توسط آقای مهندس علی اصغر اسکندر بیاتی، دانشجوی سابق دکتر مهری و همکار ایشان و معاون اداری-مالی دانشگاه صنعتی شریف انجام شد. ایشان دکتر مهری را این‌گونه توصیف می‌کند: دکتر مهری از اولین اساتیدی هستند که به دانشگاه صنعتی شریف آمدند. برگزاری چنین مراسمی علاوه بر قدردانی از افرادی که به دانشگاه و کشور خدمت کرده‌اند، به نسل جوان کمک می‌کند تا مسیر خود را بهتر پیدا کنند و این بسیار ارزشمند است. ایشان روابط صمیمی با دانشجویان داشتند و برگه‌های دانشجویان را در حضور خودشان تصحیح می‌کردند. این کار باعث ایجاد حس احترام به دانشجویان می‌شد. علاوه بر این، با همکاری اساتیدی مانند دکتر مهری، برنامه‌های به‌روز برای رشته‌های دانشگاهی داشتیم. دومین کنفرانس ریاضی ایران در این دانشگاه برگزار شد و ریاضی‌دانانی چون سوپولف^۳، دیودونه^۴ و مک‌کارتی^۵ (که بنیان‌گذار هوش مصنوعی هست) و مرحوم دکتر لطفی علی‌عسکرزاده آمده بودند. این تحولی برای آموزش بود و اساس نامه انجمن ریاضی ایران در آن زمان تصویب شد. دانشکده ریاضی به‌روز کار می‌کرد. ایشان در بحث پژوهش هم بسیار فعال بودند و از نظر حجم درس، غالباً تعداد زیادی درس را ارائه می‌دادند. در آن زمان، تعداد چهار نفر در مرحله

زبان دانشگاه تدریس می‌کردند، آشنا شدم. فرصت را مغتنم شمرده و خدمت ایشان هم سلام عرض می‌کنم. دکتر مهری به‌همراه برخی از اساتید دانشگاه صنعتی شریف، دانشگاه غیاث‌الدین جمشید کاشانی را تأسیس کردند. این حقیر هم از طرف وزیر علوم سابق، عضو هیئت امنای این دانشگاه بودم. بنابراین جلسات هیئت امنای فرصت خوبی برای دیدار ایشان بود.

خانم فریما وهاب‌زاده از دانش‌آموختگان دوره کارشناسی ارشد دانشگاه صنعتی شریف، نمانگی درباره زندگی حرفه‌ای دکتر مهری تهیه کرده بودند. زندگی دکتر مهری به‌روایت این نمانگی: «پدر بهمن مهری، میزرا محمدعلی مهری، معلم ریاضی مدارس رشت بوده و کتاب‌های روسی را به فارسی برمی‌گرداند و از فعالان نهضت جنگل بود که بعد از شکست این نهضت، به اصفهان تبعید شد و بهمن مهری در سال ۱۳۱۴ در اصفهان به دنیا آمد. ایشان بعد از گذراندن تحصیلات ابتدایی و متوسطه در رشت و تهران، لیسانس ریاضی خود را از دانشکده علوم دانشگاه تهران و لیسانس علوم تربیتی را از دانشسرای عالی دریافت کرد و در سال ۱۳۳۸ به آمریکا رفته و از دانشگاه مینه‌سوتا فوق‌لیسانس ریاضی کاربردی و در سال ۱۳۴۵ از دانشگاه ویسکانسین دکتری ریاضیات خود را اخذ نمود. پس از مدتی تدریس در دانشگاه نیویورک به ایران بازگشت و به دعوت دکتر مجتهدی، به‌عنوان عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی شریف مشغول به کار شد و به تدریس، تحقیق و تألیف پرداخت. نتیجه مهم کارهای دکتر مهری بیش از هفتاد مقاله علمی در مجلات داخلی و خارجی و ترجمه یا تألیف بیش از ۹ عنوان کتاب است.»

سخنران بعدی، دکتر منوچهر قمصری، شاگرد دکتر مهری و همکار ایشان در دانشگاه صنعتی شریف بود. فوق‌لیسانس ریاضی از دانشگاه استنفورد و دکتری ریاضی از دانشگاه میشیگان دریافت کرده‌اند. اولین خاطره ایشان با دکتر مهری مربوط به درس آنالیز حقیقی است. دکتر قمصری می‌گوید که آشنایی ما با دکتر مهری فراتر از درس و دانشگاه رفت. یادم هست که وقتی از استنفورد یا میشیگان برمی‌گشتم، مادرم همیشه سرزدن به دکتر مهری را یادآوری می‌کردند. خاطره دیگری که از دکتر مهری مربوط به ارتباط زیبای ایشان با دانشجویان بود. دکتر مهری درب اتاقش همیشه باز بود. روحیه زیبای ایشان و اینکه در آن دوران سخت همچنان امیدوار بود. عشق و علاقه‌اش به این سرزمین، به دانشجویان و به تدریس هیچ وقت کم نشد. می‌گویم کاش مثل دکتر مهری بودم.

سخنران بعدی، دکتر اسدالله آسرای از اساتید بازنشسته دانشگاه

³Sobolev ⁴Dieudonné ⁵McCarthy

در دبیرستان عاشق ریاضی بودم و داستان آن عشق بماند! از زمانی که وارد دانشگاه صنعتی آریامهر شدم به دلایل مصلحت‌اندیشانه، رشته مهندسی شیمی را انتخاب کردم. در سال اول، ۴ درس ریاضی داشتیم که دو درس ریاضی‌اش واقعاً تاثیرگذار بود یکی ریاضی مدرن که توسط خانم الیزابت فرانسون ارائه می‌شد و درس آنالیز که دکتر مهری ارائه می‌داد. استفاده از منابع اصلی، عشق به درس و صفا و صمیمیت از ویژگی‌های ایشان در این درس بود. در این کلاس، آن عشق قدیمی دوباره روشن شد. به قول مولوی:

پیشه اول کجا از دل رود

مهر اول کی زدل بیرون شود

یکی از کارهای تشویقی دکتر مهری این بود که صحبت از مقاله می‌کرد. دکتر مهری تشویق می‌کرد دانشجویان مقاله بنویسند. به من گفتند مقاله‌ای درباره عدد پی بنویس. در آخر گفتند که این شعر را هم به آن اضافه کنید:

رسد آدمی به جایی که به جز خدا نبیند

بنگر که تا چه حد است مکان آدمیت

بعد از نوشتن مقاله، هر بار که من را می‌دیدند، می‌گفتند: چه مقاله خوبی نوشتی، چه شعر زیبایی گذاشتی، .... این نگاه زیباشناسانه ایشان به چالش‌های ریاضی بود که آن بنیان فکری مصلحت‌اندیشانه در بنده را تغییر داد و باعث شد در سال ۱۳۴۷ تغییر رشته بدهم.

یکی از موارد جالبی که دکتر شهشهانی هم به آن اشاره کردند، این است که در تابستان ۱۳۴۸ ایشان علاقه‌مند شدند نظریه اندازه را از کتاب کولموگروف درس بدهند. در گرمای سوزان تهران از ما خواست به کلاس برویم، در همان ساختمان مجتهدی. هر وقت دکتر مهری می‌خواستند چیز جدیدی درس بدهند، ما به عنوان گوش مجانی همیشه حضور داشتیم و از عشق و علاقه ایشان لذت می‌بردیم. دکتر مهری شخصیتی است یگانه، متفاوت از همه! دکتر مهری کسی است که مثل هیچ کس نیست. دکتر مهری، دکتر مهری است.

در ادامه، دکتر محمد جلوداری ممقانی نماینده انجمن ریاضی ایران صحبت کردند. ایشان کارشناسی ارشد و دکترای خودشان را از دانشگاه صنعتی شریف گرفته‌اند و استاد بازنشسته دانشگاه علامه طباطبایی هستند. دکتر ممقانی سخنرانی خود را به صورت زیر شروع می‌کنند: «مهر سال ۱۳۵۲ که وارد دانشکده ریاضی شدم، با مردی بسیار مهربان که رئیس دانشکده بود، آشنا شدم و این آشنایی از آن به بعد هم ادامه دارد و به پیوندهای مستحکمی مجهز شده است.

اول به استادی رسیدند که یکی از آن‌ها ایشان بود. ایشان از سال‌های ۴۵ یا ۴۶ تا زمان بازنشستگی در دانشگاه صنعتی شریف بودند و تعداد زیادی از دانشجویان مقاطع مختلف از محضر ایشان استفاده کردند. در سال ۱۳۶۷ که مرحوم پروفیسور عبدالسلام آمده بودند، اولین رشته دکتری فیزیک و ریاضی بنیان‌گذاری شد. در چهلمین سال تأسیس دانشگاه، ایشان یکی از ۴۰ فرد تاثیرگذار در دانشگاه صنعتی شریف تشخیص داده شد و در سال ۱۳۷۷ عنوان استاد نمونه کشوری را دریافت کردند.

دکتر مهری در جمع تعدادی از دانشجویان

سخنران بعدی دکتر یحیی تابش، دانشجوی سابق دکتر مهری و همکار ایشان در دانشگاه صنعتی شریف و دانشگاه غیاث‌الدین جمشید کاشانی بودند. ایشان در خصوص دکتر مهری گفتند: «دکتر مهری به همه کمک یا تشویق می‌کردند که کار پژوهشی انجام بدهند یا مقاله منتشر کنند. من این افتخار را داشتم که با ایشان کار کنم و مقاله منتشر کنم. من پیشنهاد می‌کنم همان‌طور که عدد اردوش به نام ریاضی‌دان مجارستانی داریم و هرکسی که مقاله مشترک با ایشان داشته باشد، عدد اردوش یک دارد، عدد مهری را هم تعریف کنیم. افتخار این را داشتم که در سفر و حضرهای بسیار با دکتر مهری دم‌خور باشم که علاوه بر صحبت‌های ریاضی، حکمتی هم از حرف‌های ایشان می‌گرفتم.»

آقای دکتر بیژن ظهوری زنگنه، بانی برگزاری این نکوداشت، نفر بعدی بود که در خصوص دکتر مهری صحبت کردند. ایشان گفت: من از سال ۱۳۴۶ با دکتر مهری آشنا شدم و این آشنایی تا الان هم ادامه دارد که صحبت درباره کل آن در این مجال نمی‌آید. من از سال ۴۶ تا ۴۹ دانشجوی دکتر مهری و تا سال ۵۲ در دانشگاه صنعتی آریامهر بودم. از سال ۷۱ تا ۸۵ نیز همکار ایشان در دانشگاه صنعتی شریف بودم. ما کنفرانس‌های زیادی را در ایران، بلغارستان، ترکیه و ... به همراه دکتر مهری شرکت کردیم که هر کدام داستان زیبایی دارد. اما من بیشتر به آن زمانی می‌پردازم که دانشجوی ایشان بودم.

بنده را ساخت که در ترم دوم یا سوم ارشد به بنده گفتند. بعد از آن استاد راهنمای ارشد بنده شدند و سپس در زمینه معادلات دیفرانسیل جزئی کار کردم.

از دیگر شاگردان ایشان که صحبت کردند، دکتر منصور کرامت بودند. ایشان ورودی سال ۱۳۶۳ در رشته مهندسی برق از دانشگاه شریف بودند و در حال حاضر از مدیران شرکت اپل هستند. ایشان گفتند: آنانی که با عشق و علاقه کار می‌کنند، دل‌هایی گرم و با صفا دارند که دیگران در کنار آن‌ها لذت برده و رشد می‌کنند. در تالار سه، کنار ساختمان ابن‌سینا بودیم و در کلاس درس محاسبات عددی. در آن روز، درس درباره تخمین سینوس یک زاویه بود و کسی که پای تابلو در حال حل بود، جواب را ۱/۱۵ درآورده بود. ایشان نگاهی به تخته سیاه کردند و گفتند هیچ گناهی برای دانشجوی ریاضی بالاتر از این نیست که سینوس یک زاویه را بزرگ‌تر از ۱ به دست آورد!

بعد از اتمام این درس به ایشان پیشنهاد کردم که جزوه این درس را بنویسم و ایشان موافقت کردند و بنده شروع به کار کردم و بعد از شش ماه تمام شد و یک روز رفته جزوه را تحویل دهم و ایشان گفتند، مقدمه‌ای هم بر آن بنویسیم که شروع به نوشتن کردند. من یک دانشجوی کم‌سن‌وسال بودم و انتظار داشتم ایشان یک تشکر خشک‌و‌خالی بکنند. اما در کمال تعجب دیدم که در پایان آن نوشتند «بهمن مهری و منصور کرامت». بعدها این کار باعث شد به همراه استادان مان در دانشکده برق جزوات دیگر را هم بنویسم.

تقدیر از دکتر مهری در روز ملی ریاضیات، سال ۱۳۹۵، دانشکده علوم

ریاضی دانشگاه گیلان

سخنران بعدی دکتر جلیل کمالی بودند. ایشان ورودی ۱۳۶۳ دانشکده برق و از مدیران شرکت سامسونگ دیسپلی^۶ و مشغول تدریس در دانشگاه ایالتی سن خوزه^۷ هستند. ایشان یک خاطره شیرین درباره نمره نوزده‌ونیم در درس محاسبات عددی با دکتر مهری تعریف کردند.

با تشکر از برگزارکنندگان این نکوداشت و آرزوی تندرستی برای همه، به اطلاع می‌رساند که کمیته تاریخ شفاهی انجمن ریاضی ایران در صدد تدوین تاریخ شفاهی ریاضیات ۵۰ سال اخیر این سرزمین است. مطالعات اولیه درخصوص نحوه انجام کار در مورد ریاضی‌دانان پیشکسوت مقیم داخل ایران صورت گرفته است و کمیته به این نتیجه رسیده است که برای ریاضی‌دانان مقیم خارج از برگزارکنندگان این مراسم و دوستان حاضر درخواست یاری کند.»

دومین کنفرانس آموزش ریاضی ایران، کرمانشاه، شهریور ۱۳۷۶. از راست: بیژن ظهوری زنگنه، زهرا گويا، الن بیشاب (استاد آموزش ریاضی دانشگاه موناخ استرالیا)، علی دانایی (هیئت علمی دانشگاه اصفهان)، زنده‌یاد جواد بهبودیان، سید محمدتقی لواسانی (هیئت علمی دانشگاه امیرکبیر)، دکتر مهری، محمود محسنی‌مقدم، مهدی رجبعلی پور.

در ادامه شاگردان دکتر مهری به ایراد سخنرانی پرداختند. در ابتدا خانم دکتر شهناز طاهری که پایان‌نامه ارشدشان را با دکتر مهری انجام دادند و در حال حاضر عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء (س) هستند، صحبت کردند. ایشان می‌گویند: اولین درس آنالیز ریاضی را در ترم چهارم با دکتر مهری گذارندم و ویژگی خاصی که داشتند این بود که برگه را جلوی دانشجو تصحیح می‌کردند. از خصوصیات دیگر ایشان در کلاس درس، آرامش و متانت ایشان در هنگام تدریس بود. ایشان قبل از اینکه ما به دنیا بیاییم، معلم بودند و الان هم معلم زندگی‌مان هستند. از خصوصیات دیگرشان، صمیمیتی بود که برای دانشجویان ایجاد می‌کردند و آخر هفته برنامه کوه به‌همراه همکاران داشتند که از دانشجویان هم دعوت می‌کردند. مورد دیگر درباره ایشان، ایجاد راحتی در رابطه استاد- دانشجو بود و آن جمله معروف «بیا از من سوال بپرس!» که کمک به پرسش‌گری دانشجو می‌کرد. جمله «دوست داری معادلات کار کنی؟» سی سال آینده

⁶Samsung Display ⁷San José State University

ورودی سال ۱۳۶۵ رشته ریاضی دانشگاه شریف بودند و با دکتر بهمن مهری چندین درس گذرانده‌اند. دکتر زارع نهندی ایشان را این‌گونه توصیف می‌کند: دکتر بهمن مهری حق بزرگی به گردن بنده دارند. در سال ۱۳۷۲ از آقای دکتر مهری تقاضا شده بود که بیابند زنجان و دانشگاه تازه‌تأسیس تحصیلات تکمیلی علوم پایه را مدیریت کنند. تابستان ۷۳ دوره‌ای در هندسه جبری برگزار کردند و آقای پروفیسور سیمها از هند آمدند و هندسه جبری تدریس کردند و من هم در این مدرسه شرکت کردم. دکتر مهری به من گفتند که بورسیه دانشگاه تحصیلات تکمیلی شوم، بنده هم قبول کردم و درخواستی در این خصوص ارسال کردم که به دلیل پایین بودن معدل لیسانس، رد شد. در ادامه، با پیگیری دکتر مهری، این موضوع حل و باعث تغییر در سرنوشت بنده شد. آدمم به زنجان و الان به مدت ۲۳ سال هست که در این‌جا مشغولم.

در پایان این مراسم، دکتر مهری در حالی که اشک شوق می‌ریختند از حاضرین تشکر کردند و چندین بار اصطلاح «کوچک شما هستم!» که یکی از تکیه کلام‌های ایشان و نشان از افتادگی او است را به کار بردند. همچنین همسر آقای دکتر مهری، خانم شهین مجلسی، و خواهر گرامی آقای دکتر مهری نیز از شرکت کنندگان در این مراسم تشکر و قدردانی کردند.

آنچه سبب شده است ایران بعد از این هزاران کش‌وقوس و در طول زمانه پابرجا بماند، عشق است که در وجود مردان و زنانی همچون بهمن مهری تجلی پیدا می‌کند، زندگی می‌بخشد و حیات این سرزمین را ادامه‌دار می‌کند. ای ایران، برای فرزندان بمان! برای گوهرهایی چون بهمن مهری که در دامان خود پرورانده‌ای، بمان!

تشکر و قدردانی

از آقای دکتر بیژن ظهوری زنگنه و خانم دکتر فریبا آریا به‌خاطر همراهی‌شان در طول تهیه این گزارش، و از سردبیر محترم خبرنامه به‌خاطر پیشنهادشان برای تهیه این گزارش، سپاسگزاری می‌کنم.

* دانشگاه تحصیلات تکمیلی علوم پایه زنجان

در ادامه گزیده‌ای از صحبت‌های دکتر مهری در برنامه طلوع پخش شد. آقای داریوش ارجمند، مجری برنامه، سؤالی در خصوص ارتباط هنر و ریاضیات می‌پرسند که دکتر مهری در جواب می‌گویند «ریاضیات خودش یک هنر است. شناختن اعداد یک هنر است».

یحیی تابش، دکتر مهری و آقای جهان‌بخت.

خانم دکتر فریبا آریا، از دانش‌آموخته‌های دوره هشتم شیمی دانشگاه صنعتی شریف، سخنران بعدی بودند. ایشان درس ریاضی ۱ و ۲ را با دکتر مهری گذرانده و سال ۱۳۵۲ وارد دانشگاه شدند. وی درباره نحوه شکل‌گیری این نکوداشت توضیح دادند: بعد از دیده شدن عکسی از دکتر مهری و دکتر زنگنه در شبکه‌های اجتماعی، آقای محمد علمی تماس گرفتند و پیشنهاد دادند یک برنامه نکوداشت داشته باشیم. در این راستا با بهمنی از مهر روبه‌رو شدیم. این همه عشق و علاقه هست به ایشان.

افرادی که این برنامه نکوداشت را شکل دادند: خانم‌ها فریبا آریا، بهشته مستغنی، فریما وهاب‌زاده، میترا ذعیمی و آقایان دکتر بیژن ظهوری زنگنه، دکتر یحیی تابش، محمد علمی، شایان مشاطیان، فرشاد رستم‌آبادی و سعید ایران‌فرد که زحمت کشیدند و با عشق و علاقه این برنامه را تدارک دیدند.

در این برنامه کم‌نظیر بیش از سیصد نفر شرکت کرده بودند و در پایان از حاضرین خواسته شد که اگر خاطره‌ای دارند، بیان کنند. از بین حاضرین چهار نفر صحبت کردند که یکی از آن‌ها، دکتر رشید زارع نهندی از دانشگاه تحصیلات تکمیلی علوم پایه زنجان بودند. ایشان

دکتر عبدالله شیدفر آسمانی شد*

علی محمد نظری*

پس چرا تمرین حل نکردی؟

پدرت مریض بوده؟

- نه

پس چرا درس نخواندی؟

دلت برای خانواده در شهرستان تنگ شده؟

- نه

پس چرا تمرین حل نکردی؟

...وقتی غرق در تدریس می‌شد به مرور تن صدایش بلند می‌شد و گاهی احساس می‌کردم که دارد با تمام وجود فریاد می‌زند که این تابع در این معادله صدق می‌کند، حتی دستانش را با تمام توان به سمت تابع نوشته شده روی تخته می‌برد و یک کمی هم بالا و پایین می‌پرید. گاهی دکتر مالک‌نژاد از اتاق درس خویش بیرون می‌آمد و به دکتر شیدفر تذکری می‌داد که تن صدایش را پایین بیاورد که ساختمان گروه ریاضی از صدای او پر شده است.

برای شرکت در چهل و نهمین کنفرانس ریاضی ایران به علم و صنعت رفتم هرچه جستجو کردم نبود که نبود. شاگردی به دست‌بوسی استادی رفته بود و اتاقش قفل و قفل! تا اینکه از دکتر هادیان شنیدم که کسالت پیدا کرده و به دانشگاه نمی‌آید. امیدوار بودم بتواند سلامتی را بازیابد اما سن که بالا می‌رود بدن توان مبارزه را از دست می‌دهد و گاهی می‌بینی که بدن تسلیم شده است و دکتر شیدفر با آن تن صدای بالا با آن لبخند همیشه جاوید، آخر تن را به خاک تسلیم کرد و پرواز روح را به ملکوت آغاز نمود.

درس معادلات دیفرانسیل جزئی را که تخصص دوره دکتری او بود از روی کتاب ترجمه نشده مینت-یو^۱ و دنباس^۲ می‌گفت و چون حل تمرینات را می‌خواست، باعث شد زبان همه بهبود زیادی یابد.

مؤسسه ریاضیات دکتر مصاحب در سال ۱۳۴۴ راه‌اندازی شد و در سال ۱۳۴۵ اولین گروه از دانشجویان خود را پذیرفت. دکتر عبدالله شیدفر دانشجوی دوره دوم مؤسسه ریاضیات بود و به همراه میرکمال میرنیا، طاهر قاسمی هنری، بهمن هنری و زنده‌یادان غلامرضا جهانشاهلو و اکبر حسنی، شش نفری بودند که دکتر مصاحب آن‌ها را برای دوره دوم پذیرفت. زنده‌یاد اکبر حسنی از شهر تویسرکان، غلامرضا جهانشاهلو از اراک، میرکمال میرنیا اهل هریکنده از توابع بابل، طاهر قاسمی هنری از مشهد، بهمن هنری از کاشمر خراسان و عبدالله شیدفر از لاهیجان کسانی بودند که دوره سخت و فشرده

وقتی کسی از دنیا می‌رود خاطراتش به مرور جای خود را در ذهن باز می‌کند. اصلاً این جمله را بسیار شنیده‌ام که وقتی خبر از غروب وجودش آوردند، یادش طلوع کرد. اصالتاً اهل لاهیجان بود و برای ما که در قسمت جنوبی البرز زندگی می‌کنیم آن طرف البرز فرقی بین رشت، لاهیجان، انزلی، لنگرود، فومن و صومعه‌سرا وجود ندارد و همه دکتر شیدفر را اهل رشت می‌دانستند. مردی بود که لهجه رشتی‌اش اصلاً فراموش نشده بود و من تا چند جلسه اول درس توابع مختلط متوجه خیلی از کلماتش نمی‌شدم و احساس می‌کردم دندان‌هایش را روی هم می‌گذارد و حرف می‌زند. یواش یواش به تدریس و لهجه ایشان عادت کردم. از صفات خوبش مهربانی بود که واقعا این گونه بود و وقتی می‌گفت شما همه بچه‌های من هستید به یقین به این باور می‌رسیدم که از ته دل دارد سخن می‌گوید. مثل همه شاگردان زنده‌یاد دکتر غلامحسین مصاحب، بانی مؤسسه ریاضیات ایران سخت‌گیر بود و تنبلی و عدم حل تمرین را از هیچ‌کس نمی‌پذیرفت. حتی تمرینات را در دفترها گاهی کنترل می‌کرد. اگر کسی تمرین حل نکرده بود بدجور از کوره در می‌رفت. در پای تخته بیست سؤالی راه می‌انداخت.

مریض بودی؟

- نه

پس چرا تمرین حل نکردی؟

مادرت مریض بوده؟

- نه

^۱Myint-U ^۲Debnath

a و این را بگیر b و .... بعد از امتحان معادلات با مشتقات جزئی به اتافش رفتم و امیدوارم بودم که بیست می‌شوم، اما وقتی با نمره ۱۷ مواجه شدم، اعتراض کردم که همه را حل کرده‌ام. ایشان گفت، سه نمره را خودم راهنمایی کرده بودم.

ایستاده از چپ: غلامرضا جهانشاهلو، بهمن هنری، پرفسور ویتاکر (استاد مدعو از انگلستان)، دکتر غلامحسین مصاحب، پرفسور سلبرگ (استاد مدعو از سوئد)، اسداله رضوی، احمد بهفروز، یداله نژاددهقان و مسعود فرزاد
نشسته از چپ: اکبر حسنی، محمدعلی پور عبدالله‌نژاد، میرکمال میرنیا، عبدالله شیدفر، طاهر قاسمی هنری، باقر نشوادیان بخش

یادم می‌آید دکتر حسنی می‌گفت که آنالیز ریاضی را با خود رودین در مؤسسه ریاضیات گذرانده است و رودین استاد پروازی از لندن بوده و هر هفته این راه چند هزار کیلومتری را برای آموزش فرزندان ایران زمین طی می‌کرده است.

شاگردان دکتر مصاحب بر حسب اینکه او دکترایش را در کمبریج گرفته بود، بیشتر راهی کشور انگلستان شدند و دکتر شیدفر نیز در این بین مستثنی نبود و او دوره دکتری خویش را در دانشگاه سیتی لندن به اتمام رساند و از سال ۱۳۵۸ عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران بود. اکثر کرسی‌های هیئت علمی گروه ریاضی دهه ۶۰ دانشگاه علم و صنعت را شاگردان مصاحب اشغال کرده بودند و دو همکلاسی دوره دوم مؤسسه ریاضیات یعنی دکتر اکبر حسنی و دکتر شیدفر همکلاس بودند و بعدها همکار نیز شدند.

در دوره انقلاب فرهنگی که باید آن را دوره ترجمه کتب نام نهاد عبدالله شیدفر به همراه حسین فرمان، استاد بخش فیزیک دانشگاه علم و صنعت، کتاب ارزشمند ریاضی مهندسی پیشرفته اروین کریزیک^۳ را ترجمه نمودند و مرکز نشر دانشگاهی اقدام به چاپ آن نمود که بعد از بازگشایی دانشگاه‌ها چندین بار تجدید چاپ شد و مورد استقبال گسترده اساتید و دانشجویان قرار گرفت.

اگر در جلسه امتحان سوالی از دکتر شیدفر می‌پرسیدم ابتدا کمی مقاومت می‌کرد و می‌گفت امتحان است، اما چندبار که اصرار می‌کردی، از فرط مهربانی می‌گفت تو که مرا کشتی بیا این را بگیر

در همین کلاس توابع مختلط یک بار که تمرین حل نکرده بودم در جلوی درب ساختمان دانشکده ریاضی دانشگاه علم و صنعت اطلاعیه‌ای نوشتم که کلاس دکتر شیدفر امروز تشکیل نمی‌شود و به پشت شیشه جلوی درب ورودی در ساعت یک و نیم بعد از ظهر چسباندیم و او خودش داخل بود و احتمالاً داشت برای آمدن به کلاس ساعت ۱۴ آماده می‌شد و بچه‌ها هریک که از راه رسیدند برگشتند و کلاس تشکیل نشد و فرصتی دست داد که برای جلسه بعد تمرینات را حل کنم. حالا که رفته است جرأت اعتراف به این گناه را پیدا کرده‌ام که بعد از آن برای گروه مهر درست کردند و نوشتند که اطلاعیه بدون مهر اعتبار ندارد و الخ. کارم زشت بود و چاره‌ای نداشتم و حالا از آن روح سفر کرده طلب بخشش دارم. جزء شیطنتهای دوران دانشجویی است. زمانی که دانشجوی ارشد بودم، یک‌بار از کرمان به تهران آمده بودم تا از زنده‌یاد خانم بهناز کوچک شوشتی که دانشجوی دانشگاه علم و صنعت بود جزوه‌ای بگیرم. ایشان نبود

³Erwin Kreyszig

دکتر نشوادیان بخش از ارتباط نزدیک خود و دکتر پورعبداله نژاد با دکتر شیدفر گفت و دو عکس خاطره‌انگیز را به من داد که در اینجا به اشتراک گذاشتم. حالا او به دیدار استادش دکتر مصاحب شتافته است و نیز به دیدار شاگردش دکتر بهناز کوچک شوشتری، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز و به دیدار همکارانش دکتر اسرافیلیان و دکتر بتول جذبی و همکلاسی‌هایش دکتر حسنی و دکتر جهانشاهلو.

به جامعه ریاضی ایران و اساتید دانشگاه علم و صنعت، فرزندان و همسر گرامی‌شان تسلیت می‌گوییم.

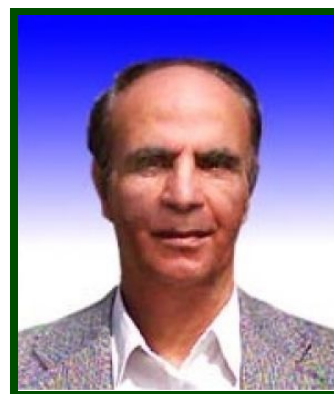
* دانشگاه اراک

و به داخل گروه رفتیم، دکتر شیدفر سرکلاس بود و از جلوی در کلاس که رد شدم مرا دید و به دانشجویان گفت یکی از دوستانم آمده است، کلاس را رها کرد، به بیرون آمد و مرا در آغوش گرفت و دیده بوسی از دانشجوی سابق کارشناسی. باورم نمی‌شد این همه مهربانی را. کتاب‌های ریاضی عمومی، ریاضی مهندسی و معادلات دیفرانسیل او در دانشگاه علم و صنعت و دانشگاه‌های آزاد بارها تجدید چاپ شد. هنوز ترجمه ریاضی مهندسی پیشرفته کریزیک را دوست دارم. عصر امروز برای انجام کاری به دیدار دکتر نشوادیان بخش رفتیم و بعد از سلام و احوال‌پرسی، صحبت از آسمانی‌شدن دکتر شیدفر شد. دکتر نشوادیان بخش گفت که او از دانشجویان دوره دوم مؤسسه مصاحب بود و من و زنده‌یاد دکتر پورعبداله نژاد از دوره سوم بودیم.

به یاد مرحوم دکتر علی اکبر عالم‌زاده*

علی محمد نظری*

دکتر مصاحب بر این بود که هر دوره نباید بیش از شش دانشجو داشته باشد. به قول دکتر قاسمی هنری یک‌بار که وزیر علوم وقت، دکتر راهنما، به بازدید مؤسسه آمده بود به انتقاد از دکتر مصاحب تقاضا کرد که اگر می‌شود تعداد دانشجوی بیشتری هر ساله در مؤسسه پذیرفته شوند که مملکت نیاز دارد و این‌جا هم سرشار از امکانات است، اما جواب دکتر مصاحب فقط این بود، نه خیر آقا! و آن قدر دکتر مصاحب نفوذ کلام و اقتدار داشت که وزیر می‌چون دکتر رهنا جرأت نداشته باشد کلمه‌ای اضافه کند.

آقای آغوب‌زاده یکی از هموطنان ارمنی، از همکلاسی‌های دکتر عالم‌زاده در دوره اول مؤسسه بود. ایشان آدم بسیار جدی بودند و دکتر مصاحب او را به سمت مسئولیت کتابخانه مؤسسه منصوب کرده بود. مصاحب فقط درس خواندن می‌خواست و کار و تلاش، و به قول زنده‌یاد دکتر جهانشاهلو، دانشجوی دوره دوم مؤسسه ریاضیات، گاهی می‌شد که مصاحب، صبح ما را در کتابخانه محبوس می‌کرد و تا غروب باید به تحقیق و مطالعه می‌گذشت و تازه بعد از این همه فشار راضی نمی‌شد و وقتی رانندگی می‌کرد، می‌گفت کنار بروید، رانندگی من مثل درس خواندن شماهاست! الان فاجعه‌ای در حال اتفاق است (قریب به مضمون). به همین خاطر مصاحب برای وادار کردن دانشجویانش به درس خواندن و تمرین، به فردی جدی مثل آقای آغوب‌زاده نیاز داشت. از دیگر هم‌کلاسی‌های دکتر

دکتر علی اکبر عالم‌زاده در سال ۱۳۲۲ در شهر مشهد به دنیا آمد. ایشان در سال ۱۳۴۴ مدرک کارشناسی ریاضی خود را از دانشگاه فردوسی مشهد و با رتبه اول دریافت کرد. یک سال بعد با راه‌اندازی مؤسسه ریاضیات، به عنوان ورودی اول، توسط دکتر غلامحسین مصاحب به این مؤسسه وارد شد. در سال ۱۳۴۷ دوره کارشناسی ارشد ریاضی (مدرسی ریاضیات) را از مؤسسه ریاضیات با موفقیت به پایان رساند و باز با هوش و همتی که داشت در مؤسسه ریاضیات نیز شاگرد اول استاد سخت‌گیر مؤسسه ریاضیات، دکتر غلامحسین مصاحب، شد.

دکتر نشوادیان، دانشجوی دوره سوم مؤسسه ریاضیات می‌گوید که مؤسسه ریاضیات سالی شش دانشجو بیشتر نمی‌گرفت و اعتقاد

دکتر عالم‌زاده بودند. ایشان می‌گویند زمانی که من به دانشسرا آمدم، دکتر عالم‌زاده مدیر گروه ریاضی دانشسرا بودند. ایشان ادامه می‌دهند که دکتر عالم‌زاده بسیار خوش‌خط، گرم و خوش صحبت بودند و در زمان تدریس از تمام فضای تخته استفاده می‌کردند و از گوشه سمت راست بالای تخته شروع کرده و مطالب را زیبا و خوش‌خط و خوانا می‌نوشتند و توضیح می‌دادند. اگر من چیزی از معلمی یاد گرفتم، می‌توانم گفت که بنیانش را دکتر عالم‌زاده گذاشته است و نگارنده نیز این مطلب را اضافه کند که من نیز معلمی آقای دکتر بابلیان را بسیار می‌پسندم و بی‌اغراق برای هم‌نسل‌های ما بهترین خاطرات کنفرانس‌ها، نشست‌ها و گوش‌دادن به سمینارهای دکتر بابلیان است و بالاین که در سمینار معمولاً خلاصه مطلب می‌آید، اما خلاصه‌های ایشان همواره کامل و الهام‌بخش مقالات بعدی بودند.

یکی از نکاتی که دکتر بابلیان از روحیات دکتر عالم‌زاده به‌خاطر می‌آورند، شوخ طبعی ایشان بود. وقتی از ایشان می‌پرسیدم تخصص شما چیست، می‌گفت: «تخصص من ترجمه است». در شورای آموزشی دانشکده، بعضی از همکاران که مسئولیت اجرایی داشتند، دیر به جلسه می‌آمدند و ایشان به طنز از همکاران پرسیده بود که آیا می‌دانند، مدیر یعنی چه! و با آن لهجه مشهدی گفته بود، مدیر یعنی مو-دیر، یعنی مو دیر میام! یکی از ویژگی‌های ایشان این بود که متخصص هر رشته‌ای را هم صحبت خویش قرار داده و با ایشان مبادرت به ترجمه کتابی در تخصص آن همکار می‌نمودند و کتاب ۸۰۰ صفحه‌ای آنالیز عددی بوردن محصول همین نکته و درخواست ایشان بود که به همراه آقای دکتر امیدوار به‌دست علاقمندان رسید. از این استاد دانشگاه خوارزمی، تاکنون بیش از ۵۰ جلد کتاب در حوزه ریاضیات به فارسی ترجمه شده است. از نظر تعداد ترجمه کتاب، شاید تعداد کتاب ترجمه شده زنده‌یاد پرویز شهریاری بیش از ایشان باشد، اما کتاب‌های زنده‌یاد شهریاری بیشتر در زمینه کتب دبیرستانی بودند که واقعاً مورد نیاز کشور بود و در زمینه کتب ریاضی دانشگاهی، قطعاً دکتر عالم‌زاده یکی از بهترین‌ها بوده است. علاوه بر کتاب اصول آنالیز ریاضی که با ترجمه وی در سال ۱۳۶۲ به عنوان کتاب سال جمهوری اسلامی ایران انتخاب گردیده بود، کتاب دیگرش «جبر مجرد» نیز در سال ۱۳۷۶ به عنوان کتاب برگزیده سال انتخاب شد. چیزی از درگذشت دکتر عبدالله شیدفر نگذشته است که شاگرد دیگر دکتر مصاحب، دکتر عالم‌زاده نیز آسمانی شد. اما این استادان با کتاب‌هایشان همچنان زنده‌اند، و نام و یادشان در قلب‌های ما جاوید خواهند ماند. روح همه رفتگان جامعه ریاضی ایران شاد.

* دانشگاه اراک

عالم‌زاده، خانم مریم کمپانی بود، که ظاهراً برای ادامه تحصیل اقدام نکرد و دیگری دکتر ابراهیم اسرافیلیان اهل نجف‌آباد اصفهان، عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران بود که همانند مصاحب برای ادامه تحصیل به انگلستان رفت و آن‌جا دکترای خود را گرفت. ایشان، نماینده دوره دوم مردم تهران در مجلس شورای اسلامی بود و در ۲۳ آذر ۱۳۹۵ به دیدار حق شتافت. هم‌کلاسی دیگر، دکتر ابراهیم بهنام دهکردی بود که اصالتاً مشهدی بود و به گفته دکتر میرکمال میرنیا، به وزارت خارجه رفت و مدت‌ها سفیر ایران در هندوستان بود. نفر دیگر دکتر رستم فرودی قاسم‌آبادی از هموطنان زرتشتی و اهل یزد بود. بعد از درگذشت دکتر مصاحب و به سفارش ایشان تا سال ۱۳۶۳ وی عهده‌دار ریاست مؤسسه ریاضیات بود و در ۱۵ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹ روی در مگاک خاک کشید.

گوهر گران‌بهای این جمع، علی‌اکبر عالم‌زاده، مرد اخلاق و ادب بود و برخلاف مصاحب این قدر سخت‌گیر نبود. او را باید به‌حق یکی از موفق‌ترین مترجمان کتاب‌های ریاضی دانست و هرکس در این آب‌و‌خاک، موفق به خواندن رشته ریاضی شده باشد، دست کم باید با شش یا هفت کتاب ترجمه او دست‌وپنجه نرم کرده باشد. هنوز بهترین ترجمه او کتاب آنالیز ریاضی رودین است. کتابی که می‌گویند یک کلمه حرف اضافه ندارد و بیخود نبوده که کتاب سال رشته ریاضی در سال ۶۲ بوده است و هنوز این یادگار گران‌قدر بر تارک ریاضی ایران نورافشانی می‌کند. عالم‌زاده بعد از فارغ‌التحصیل شدن از مؤسسه ریاضیات، به دانشگاه خوارزمی (تربیت معلم سابق) رفت که آن زمان به قول دکتر اسماعیل بابلیان دانشسرای عالی و سال ۵۳ به دانشگاه تربیت معلم تبدیل گردید. طبق قانون، کسانی که دوره مدرسی ریاضیات را به اتمام می‌رسانند و در دانشگاهی مشغول به کار می‌شدند، آن موقع حکم استادیاری می‌گرفتند و دکتر عالم‌زاده نیز در بدو استخدام، استادیار دانشسرای عالی شدند. از آن هنگام ایشان به تدریس ریاضیات در دانشسرای عالی پرداختند تا آن که در سال ۱۳۵۰ برای اتمام تحصیلات به انگلستان اعزام شد. وی در سال ۱۳۵۳ موفق به اخذ درجه دکترا از دانشگاه ساوت‌همپتون شد و سپس به ایران بازگشت و بار دیگر در دانشگاه خوارزمی که آن موقع تازه به تربیت معلم تغییر نام داده بود، به تدریس پرداختند. ایشان مجدداً برای دوره یک‌ساله پسادکتری به دانشگاه لیدز انگلستان رفت و سپس به ایران مراجعت نمود و از آن زمان تاکنون به تدریس در دانشگاه و ترجمه کتب ریاضی مبادرت ورزیده است. از نکات مهم این است که دکتر بابلیان که یک‌ساله را در شهر خمین به تدریس پرداخته بودند و برای ارتقا از فوق‌دیپلم به لیسانس به دانشسرای عالی آمده بودند، شاگرد آقای

مارک براورمن، برنده مدال چرتکه اتحادیه بین‌المللی ریاضیات ۲۰۲۲*

داود خجسته سالکویه*

میلی‌متر ساخته شده است.

در ماه مارس ۲۰۱۹، کمیته اجرایی اتحادیه جهانی ریاضیات نام جایزه را به «مدال چرتکه IMU»^۵ تغییر داد. دلیل تغییر نام، به‌طور خلاصه، این بود که نوانلینا یک هوادار مشتاق نازی‌ها بود و میزان این علاقه به‌گونه‌ای بود که به‌عنوان رئیس کمیته استخدام SS فنلاند خدمت کرد. اعضای کمیته اجرایی اعتقاد دارند که اگر جایزه‌ای را به نام شخصی نام‌گذاری می‌کنیم، باید متقاعد شویم که آن شخص شهرت بی‌عیب و نقصی دارد. باید از نام‌بردن جوایز بین‌المللی موجود در زمینه‌های مرتبط، هم به احترام سازمان‌های دیگر و هم برای فرار از سوءتفاهم، اجتناب کنیم. همچنین، نام‌های عمومی مانند «جایزه IMU در ریاضیات محاسبات» یا «جایزه IMU در زمینه‌های ریاضی علوم اطلاعات» مورد بحث قرار گرفت، اما به‌علت اینکه طولانی بودند مورد موافقت قرار نگرفتند. نام مدال چرتکه IMU مربوط به یک وسیله باستانی به نام چرتکه است که برای محاسبات عددی استفاده می‌شد، و بر اهمیت محاسبات در ریاضیات اولیه تأکید دارد. مکان و زمان دقیق پیدایش چرتکه ناشناخته است و می‌توان آن را یک مصنوع واقعاً جهانی در نظر گرفت که با ریاضیات و محاسبات مرتبط است.

مدال چرتکه IMU، پشت (چپ) و روی (راست) مدال

جایزه نوانلینا، به افتخار رولف نوانلینا^۱، ریاضی‌دان بزرگ فنلاندی که از سال ۱۹۵۹ تا ۱۹۶۲ ریاست اتحادیه بین‌المللی ریاضیات (IMU) را بر عهده داشت و سازمان‌دهنده کنگره بین‌المللی ریاضی‌دانان در سال ۱۹۶۲ در استکهلم بود، نام‌گذاری شد. این جایزه توسط دانشگاه هلسینکی که نوانلینا رئیس آن بود، تأمین می‌شود. جایزه نوانلینا شامل یک مدال طلا، یک دیپلم، و یک جایزه مالی به مبلغ ۱۰۰۰۰ یورو است. از سال ۱۹۸۲، اتحادیه بین‌المللی ریاضیات این جایزه را هر چهار سال یک‌بار در کنگره بین‌المللی ریاضی‌دانان، برای تحقیقات برجسته در زمینه‌های ریاضی علوم اطلاعات، از جمله:

۱. تمام زمینه‌های ریاضی علوم کامپیوتر از جمله نظریه پیچیدگی، منطق زبان‌های برنامه‌نویسی، تجزیه و تحلیل الگوریتم‌ها، رمزنگاری، بینایی کامپیوتر^۲، الگوشناسی^۳، پردازش اطلاعات و مدل‌سازی هوش^۴.
۲. محاسبات علمی و آنالیز عددی، زمینه‌های محاسباتی بهینه‌سازی و نظریه کنترل، و جبر کامپیوتری، اهدا می‌شود.

جایزه چرتکه IMU برای دانشمندان جوان در نظر گرفته شده است، و تنها کسانی که در اول ژانویه سال اهدای جایزه، کمتر از ۴۰ سال دارند، می‌توانند نامزد شوند. این جایزه همراه با سایر جوایز IMU از جمله مدال فیلدز اعطا می‌شود. بسیاری از افراد این مدال را هم‌تراز با مدال فیلدز می‌دانند، اما همیشه زیر سایه مدال فیلدز بوده است و افراد کمی با این جایزه آشنایی دارند. از لحاظ ظاهری این مدال، همانند مدال فیلدز، از طلای ۱۴ عیار با وزن ۱۶۹ گرم، و قطر ۵/۶۳

مارک براورمن

اولین مدال چرتکه IMU (درحقیقت با نام جدید) در کنگره بین‌المللی ریاضی‌دانان در سال ۲۰۲۲ که در هلسینکی فنلاند در ۵ جون ۲۰۲۲ (۱۴ تیر ۱۴۰۱) برگزار شد، به مارک براورمن^۶ اهدا شد. او ۳۸ سال دارد و در حال حاضر استاد دانشگاه پرینستون است. مارک این مدال را برای تحقیقات راهگشایش در توسعه نظریه پیچیدگی اطلاعات^۷ و چهارچوبی جهت استفاده از نظریه اطلاعات^۸

^۱Rolf Nevanlinna ^۲computer vision ^۳pattern recognition ^۴modelling of intelligence ^۵IMU Abacus Medal ^۶Mark Braverman ^۷information complexity ^۸communication protocols

یک کار فکری اساسی است، درست مانند مطالعه سیاهچاله‌ها یا اعداد اول، و هم به این دلیل که محاسبات اکنون در زندگی روزمره ما جاری است. کامپیوترها و ارتباطات اکنون آن قدر ارزان هستند که بخشی از بسیاری از دستگاه‌ها هستند، حتی یک توستر نیز یک کامپیوتر است!

برای استدلال در مورد پروتکل‌های ارتباطی^۸ انجام داد، دریافت کرد. کار او منجر به قضایای جمع مستقیمی شده است که کران‌های پایینی از ارتباطات منقضی شده^۹، روش‌های فشرده‌سازی پروتکل مبتکرانه، و پروتکل‌های ارتباطی تعاملی جدید مقاوم در برابر نویز ارائه می‌دهند.

* دانشگاه گیلان

او گفت که هدف کلی‌اش درک محاسبات است، به این دلیل که

موفقیت دانش آموزان ایرانی در شصت و سومین المپیاد جهانی

تیم ملی المپیاد ریاضی جمهوری اسلامی ایران در شصت و سومین المپیاد جهانی که تیرماه امسال در کشور نروژ برگزار شد، با کسب ۳ مدال طلا و ۳ مدال نقره در بین ۱۰۴ کشور در جایگاه هشتم جهان قرار گرفت. در این دوره از مسابقات آقایان مهران طلایی خواجه روشنایی، سینا عزیزالدین و پوریا محمودخان شیرازی موفق به کسب مدال طلا شدند و امیرمحمد بندری ماسوله، دانیال پرنیان و سیدمبین رضوی مدال نقره دریافت کردند. انجمن ریاضی ایران ضمن تبریک به این عزیزان، برایشان آرزوی توفیق روز افزون و بهروزی می‌نماید.

